

סימן כד

ערבות בברכת מצוות קיומיות (י"ד סי' א')

פתיחה

יש לרזן האם יש ערבות בברכת המצוות של מצוות קיומיות, כגון שחיטה, טבילת כלים, הפרשת תרומה, וקביעת מזוזה^א וכד'. והיינו, האם אפשר שמי שמקיים המצוה ואינו יודע לברך, אדם אחר שאינו מקיים המצוה יברך עבורו מדין ערבות, או לא. ותוכן הספק, דמה שאין ערבות בברכות הנהנין, כמבואר בר"ה (כ"ט סוף ע"א) "תני אהבה בריה דרבי זירא כל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שאם לא יצא מוציא, ואם יצא אינו מוציא", כתב רש"י שם (ד"ה חוץ^ב) "חוץ מברכת הלחם והיין, ושאר ברכת פירות וריחני, שאינן חובה, אלא שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה, ובזו, אין כאן ערבות, שאינו חובה על האדם, לא ליתנהני ולא ליברין" ע"כ. הכא נמי, לא ישחט ולא יברך, לא יטביל כלים ולא יברך. או דילמא שאני אלו שהם מצווה, משא"כ אכילת רשות לעולם אינה מצוה אלא הנאה גרידא. וראיתי שנחלקו בזה הפוסקים, ואבאר דבריהם בע"ה.

א. ע' רמב"ם הלכות ברכות (פרק י"א ה"ב).

ב. וע' בשו"ע או"ח (סי' קס"ז סע' י"ט וסע' כ' ומשנ"ב שם ס"ק צ"ב, ובסי' קצ"ג סע' א', ובסי' רי"ג סע' ב' ובמשנ"ב שם ס"ק י"ד, ובסי' רע"ג סע' ד' וברמ"א שם ובמשנ"ב ס"ק י"ח) שפסק כן, והוא מוסכם מכל הפוסקים, דאין ערבות בברכות הנהנין. ובמצוות ובברכות המצוות יש ערבות ואע"פ שיצא מוציא כמבואר הכל במסכת ר"ה שם, ע' שו"ע (או"ח סי' ס"ט סע' א'), וברמ"א (סי' נ"ט סע' ד', ובמשנ"ב שם ס"ק כ"א), ובשו"ע (סי' תקפ"ה סע' ב' ברמ"א), ושוב (בסי' תרצ"ב סע' ג'), ובמשנ"ב שם, ובמשנ"ב (בסי' קצ"ז ס"ק כ"ד, ובמשנ"ב בסי' ח' ס"ק י"ד, כדלקמן. וע"ע בשעה"צ סי' תרנ"ה סק"ה).

מבאר הסברא דיש ערבות בנד"ד

ולענ"ד מסברא נראה דיש בזה ערבות. דסו"ס הוו מצוות, ובכל ברכות המצוות יש ערבות, ולא פלוג רבנן בין מצוה חיובית למצוה קיומית. וכן נראה מסתימת הראשונים כולם, שלא מצינו מי שמחלק בזה בין ברכת מצוות חיוביות למצוות קיומיות. גם נוסח הברכה יעיד, שאומרים "וציונו", ולכאורה קשה, בברכה קיומית הרי לא נצטווה, ואיך אומר "וציונו". אלא ע"כ, כיון שאחר שרוצה לאכול עכשיו הוא מחוייב לשחוט, ואחר שרוצה לאכול בכלים אלו, עכשיו הוא מחוייב לטובלם, שפיר מקרי "מחוייב בדבר", ולכן אומר וציונו. ומטעם זה גופא נראה דיש בזה ערבות.

וכן ציצית, אף שמי שאין לו בגד ד' כנפות פטור (שו"ע או"ח סי' כ"ד סע' א'), מ"מ אחר שלבש בגד שיש בו ד' כנפות, חייב לברך. ואף שגם אחר שרוצה לאכול מחוייב לברך, מ"מ לא דמי גכלל, דאין מעשה האכילה מצווה כלל, לכך "לא להני ולא לבריק", משא"כ שחיטה טבילה וציצית וכד', התם עצם המעשה הוא מצווה גמורה, יעשה המצוה ויברך, ולכן מסתבר שיש ערבות. כ"נ לענ"ד ברור מסברא. וע' לקמן שכ"כ לחלק להדיא בשו"ת מנחת שלמה, וכ"ד

גדולי הפוסקים. אכן יש חולקים וכפי שנבאר.

והנה ידי"נ הרב רותם אפלבוים שליט"א הראני שכ"כ הפמ"ג (או"ח סי' ח' סק"ח), וז"ל "ומה שכתב המג"א בהגהות אשר"י ציצית, אע"ג דגמרא ערוכה היא בראש השנה (כ"ט ע"א) תני רב אהבה בריה דרב זירא כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא חוץ מנהנין, וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פ"א מהלכות ברכות ה"י) והטור (או"ח סי' תרצ"ב) במגילה, מ"מ הא כתב רש"י שם (ד"ה חוץ) דנהנין לית ערבות, לא לתהני ולא ליבריק, והעתיקו המג"א (סי' קס"ז סק"מ). וא"כ ציצית י"ל דאין חוב ללבוש בגד ארבע כנפות עם ציצית, הוה אמינא דאין בזה ערבות, קמ"ל מהגהות אשר"י. ולכן נקיט המג"א ציצית, ושם בהגהות אשר"י נקיט תפילין ג"כ, אלא כדכתיבנא "ע"כ. הרי אף שהיתה הו"א שאין ערבות במצוה קיומית כציצית, מ"מ למסקנה יש ערבות. וע"ע בפמ"ג יו"ד (סי' י"ט משב"ז על סע' ג').

והנה יש לדון במצוות שאפשר לעשותם ע"י שליח, למה יקיים זה מצוה וזה יברך, ודאי הגון הוא שמי שיברך הוא יקיים המצוה, ומי שמקיים המצווה הוא יברך. וא"כ לכאורה נפל פיתא בכירא, דלסברא זו א"צ שחכמים יחילו ערבות,

ג. וע' בשו"ת תה"ד (סי' ק"מ) מש"כ על סברא זו (וע' במג"א סי' ח' סק"ח ובמחה"ש ע"ד, ובאליה רבה שם סק"ו, מש"כ לבאר דבריו), וע"ע בשו"ת יביע אומר (ח"י או"ח סי' נ"ה, ח"ד אות ט') מש"כ בזה באורך. וע"ע בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ג' ד"ה כתבו, ותניינא,

שהשומע שומע הברכה ויוצא בכרכתו, אבל הכא למה יברך הבודק כיון שאין המצוה עליו. וצ"ל דמ"מ מצוה קעביד, דומיא דמילה שהמצוה על אבי הבן, ומ"מ אם אחר מל אותו אחר מברך" ע"כ. הרי שסבר המג"א שאין לאחד לברך עבור מצוה שאינה שייכת לו, אלא העושה המצוה הוא יברך.

אכן המג"א הקשה יותר, איך יאמר העושה "וצונונו", על מצוה שאינו מצווה בה, שהרי אין הבית שלו. וקצת תימה למה לא תירץ המג"א משום דיש ערבות. ואולי זה מה שכלול בתירוץ המג"א, שמוכח מהלכות מילה שאף מי שאינו אבי הבן, מ"מ מקיים המצוה, והטעם כנראה משום ערבות, ואכתי צ"ע. (וע' משנ"ב תל"ב סק"י, וכה"ח שם אות כ"ו, וע"ע בחזו"ע חנוכה עמ' קי"ח. וע' בהערה לקמן במש"כ בדעת תה"ד והב"י בזה).

ערבות בכרכות השבח

והנה כתבו הפוסקים (ע' יביע אומר ח"ט או"ח סי' ס"ג אות ב') שנחלקו הריטב"א (ר"ה כ"א ע"א ד"ה תני) והמאירי בר"ה (דף כ"ט ע"א ד"ה ברכות תפלה) האם יש ערבות לברכות השבח, ובספרי דברי עני (ברכות ח"א עמ' קנ"ד קנ"ה) הארכתי בביאור מחלוקתם,

אלא העושה הוא יברך. ורק במצוות שבגופו שאינו יכול להימלט מהם, כגון לשמוע קול שופר וכד', בזה יש ערבות.

אכן באמת אף שבודאי סברא נכונה היא, מ"מ אין בה כדי לדחות כל הנ"ל, דסו"ס יש לדון באחד שיכול רק לברך, ואינו יכול לקיים המצוה, וחבירו יכול רק לקיים המצוה ואינו יכול לברך, וכגון שזה היודע לשחוט אינו יכול או אינו יודע לברך, וחבירו היודע לברך, אינו יכול או יודע לשחוט, ובזה יש לדון האם יש ערבות, דאין לדחות שהעושה המצוה הוא יברך, שכאמור, מיירי באינו יכול לעשות המצוה והברכה, ולכן שפיר יש סברא גדולה שיתנו חז"ל דין ערבות. וכמו"כ יש לדון במצוות קיומיות שא"א לעשותן ע"י שליח, כגון מצוות ציצית.

ומצאתי שכן סבר מהרש"ל ביש"ש (חולין פ"א סי' ד'), שכתב "ומ"מ נראה היכא שיכול לברך בעצמו, שלא יכול האחר לברך, אלא אותו שעשה המצוה הוא יברך, אם לא היכא דלא אפשר", ודו"ק. וע' בכנה"ג שיובא לקמן.

וז"ל המג"א (סי' תל"ב סק"ו) "משמע דאם בע"ה אינו בודק, רק מצוה לאחר לבדוק, אותו אחר מברך, וצ"ע דהיאך יברך, הא אין המצוה מוטלת עליו לבדוק, ול"ד למ"ש (בסי' תקפ"ה) גבי שופר שהתוקע מברך, דשאני התם

ב' ג', סי' נ"ח אות ד', אות קטנה א', ד"ה קיימא). וע' בהערה לקמן שהבאתי שהב"י הביא דברי תה"ד הנ"ל, וישבתי השגת הפר"ח עליהם.

שהמאירי לא מיירי אלא בכרכות השבח של תפלה, ולא בכרכות השבח של מצוות. ועיי"ש.

ולפי"ז קצת י"ל שה"ה בכרכת המצוות של מצוה שאינה חיובית, אפשר שלכו"ע בין לריטב"א ובין למאירי, סו"ס הוי ברכת המצוות ויש ערכות, וכמבואר בפמ"ג. אכן מובן שאין בזה הכרח גמור.

דעת הפוסקים שאין ערכות במצוות קיומיות ומו"מ בדבריהם

ואולם ז"ל הפרי חדש (יו"ד סי' א' ס"ק ל"ג) "מדלא קאמר ואחר מברך, משמע דמיירי שהאחר מברך בלאו הכי, דהיינו ששוחט גם כן, הא לאו הכי אינו יכול לברך לפטור חבירו, משום דאין כאן חיוב לברך כשאר מצות, ודמיא לברכת הנהנין שאינו מוציא חבירו משום דלא לתהני ולא לברוך, הכי נמי לא לשחוט ולא לברוך, וכן כתבו האחרונים ז"ל" ע"כ. וכן כתב שם הש"ך (ס"ק ל"ב). וע' כה"ח שם (אות קס"ד) שכ"ד האחרונים. אכן עיי"ש בט"ז (ס"ק י"ז) שחולק. (וע' לקמן ביאור דעתו). וע' כה"ח שם (אות קס"ה). וא"כ, לכאורה מצינו בעיקר החקירה מחלוקת בין הפמ"ג (בביאור דעת המג"א) לפר"ח, מן הקצה אל הקצה. (ולקמן נבאר דברי הפר"ח בפרטות).

אכן לכאורה נראה דיש מקום לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דהנה אף שקישרנו בדוגמא את מצוות ציצית עם מצות שחיטה, מ"מ נראה לי

דכרכות השבח ניתנו רק מי שבא לידו דבר זה, כגון לראות את הים הגדול, אז צריך לברך, אך היא אינה חובה כמובן שצריך לחזור אחריה, ואין הכרח שחיוב ברכה זו יבוא. ולכן סבר המאירי דאין ערכות, לא יראה הים ולא יברך. וסברת הריטב"א, דסו"ס אחר שראה אותו ודאי חייב לברך, בשונה מברכות הנהנין, שאף אם הגיע האוכל לידו, יכול להמנע מלאכול. ובזה נחלקו, כאשר אין הכרח שיגיע לאותה הברכה, אך אחר שהגיע נתחייב בה ודאי, האם זה חשיב ככרכת הרשות (מאירי), או ככרכת חובה (ריטב"א). ושם כתבתי בקיצור "ואם כנים דברינו, אז מצאנו עוד נ"מ לדינא ביניהם, לא רק בכרכות השבח, אלא אף בכרכת המצוות, לגבי ברכת המצוות שאינם חובה, כגון מצות שחיטה וכסוי הדם, שאין הכרח שיגיע לברכה אם לא חפץ בשחיטה, אך אם כבר רוצה לשחוט, מחוייב לשחוט ולברך, ולסברת המאירי אם יצא, אין אחד מוציא חבירו, ולריטב"א מוציא".

אכן הגר"מ לוי זצ"ל בספר ברכת ה' (ח"א עמ' קע"ד, ובח"ד עמ' ס"ה ס"ו ועמ' רנ"ו), כתב דיש ערכות גם לשיטת המאירי בכרכות השבח, ולא אתא המאירי לאפוקי אלא בכרכות שבח של תפלה. ובספרי שם תמהתי על דבריו. אולם לאחר העיון בדברי תלמידו הרה"ג חננאל כהן שליט"א, בסוף הספר ברכת ה' חלק ה' (עמ' תרט"ז והלאה), נראה לענ"ד שהצדק איתו, ואני חוזר בי. וניכרים דברי אמת, שיש כמה הכרחים גמורים לומר

לא דמו לגמרי, דציצית של ד' כנפות, אחר שלבשה, בודאי מחוייב הוא במצוה לגמרי (ואף שיכול להורידה ולהיפטר, מ"מ כל זמן שאינו מורידה, מחוייב, ואם לא הטיל ד' כנפות, מבטל עשה כל רגע ורגע), משא"כ שחיטה, לעולם אין שום רגע שמחוייב בה, ולכן יש חילוק ביניהם. ואף שאם יאכל בלא שחיטה עובר על איסור, התם אם אינו שוחט הוא עובר על איסור אחר, דהיינו אבר מן החי (אך ראה להלן בדברי החינוך), אך בציצית אם אינו מטיל ציצית הוי מבטל מצות עשה של ציצית.

ולפי"ז היה מקום לומר, שאף לפר"ח וסיעתו דסברי דאין ערבות בברכות של מצוות קיומיות, מ"מ בציצית שאחר שלבשה מחוייב מן התורה להטיל ציצית, לא דמי כלל לברכות הנהנין, ואין לומר בה "לא יהני ולא לבריק", דעכשיו מחוייב גמור הוא. ולכן אפשר שגם הפר"ח וסיעתו יוכלו להודות לפמ"ג.

וכן י"ל סברא להיפך, הפמ"ג שסבר שיש ערבות על ציצית, יוכל להודות לסברת הפר"ח שבשחיטה אין ערבות, דלעולם אין שום חיוב לשחוט, ודו"ק. ומזוזה דמי לציצית, מפני שאחר שכבר דר בבית, מחוייב לקבוע מזוזה, ואם לא קבע, מבטל עשה. וטבילת כלים דמי לשחיטה, דלעולם אינו מחוייב בה.

ובזה ניחא למה המשנ"ב (סי' ח' ס"ק י"ד) כתב בפשיטות דיש ערבות בציצית, וז"ל "ומוציא את האחרים ואפילו הם בקיאים, ובלבד שיתכוין השומע לצאת והמשמיע להוציא. ויותר מזה דאפילו אם המברך כבר יצא לעצמו או שאינו מתעטף כלל יכול להוציא אחרים בכרכו, דכל ישראל ערבים זה בזה". ולכאורה תימה איך לא חש בספק ברכות לשיטת הפר"ח והש"ך וסיעתם, אלא נראה שיש לחלק כאמור.

ומה מאד שמחתי למצוא בהגהות אשרי ר"ה (סוף פרק ג' סי' י"ג) שכתב וז"ל "וברכת המצות כגון להניח תפילין ולהתעטף בציצית, אע"פ שזה מקיים המצוה, חבירו מוציא אפילו אם אינו עוסק עתה באותה מצוה, חוץ מק"ש וברכת המזון ותפלה" ע"כ. וע"ע באו"ז (ח"ב סי' רס"ב ד"ה ת"ר), עיי"ש. (ודברי הג"א הובאו במג"א סי' ח' סק"ח, ועלה קאי הפמ"ג הנ"ל. וע' בתבואות שור סי' א' שמלה חדשה ס"ק נ"ט שכתב שדוחק לומר דמיירי שהמברך כבר מברך בעצמו על ציצית שלו. ולענ"ד לא שהוא דוחק, אלא לכאורה אינו נכון כלל, שהרי הג"א כתב להדיא "אפילו אם אינו עוסק עתה באותה מצוה". ושור"ר באליה רבה סי' ח' סק"ו מה שתמה על המג"א, והובא במחה"ש על המג"א שם, וע' בפמ"ג מש"כ ליישב בדוחק). הרי להדיא דיש

ד. ובוה מיושבת קושיית המנחת שלמה (תניינא סי' נ"ח אות ד', אות קטנה ב' ד"ה ומיהו בעיקר) מהמשנ"ב (סי' ח' ס"ק י"ד), וע' לקמן.

מהחיוב, מ"מ כל זמן שלא הוריד הוי מבטל עשה. ואינו מוכרח כ"כ, וצ"ע.

ומידי"נ הרב שמיר שינטופ שליט"א שמעתי לחלק בריווח, דשאני שחיטה שהיא רק "מתיר איסור", ואין שום עניין לחזור עליה לקיים אותה, וכן הדין במזוזה וטבילת כלים וכד', שאין עניין לקנות בית עבור מזוזה, או לקנות כלים מגוי עבור הטבילה, משא"כ ציצית שהתורה כתבה טעמה "למען תזכרו", וכמו שכתבו הטור והשו"ע (או"ח סי' רכ"ד סע' א') "אע"פ שאין אדם חייב לקנות טלית בת ארבע כנפות כדי שיתחייב בציצית אלא דוקא אם רוצה להתכסות בטלית בת ד' כנפות חייב להטיל בה ציצית, מ"מ טוב ונכון להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית שיהיה לו בגד קטן מצוייץ שילבש אותו כל היום, כי עיקר מצותה על זכירת המצות ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך". ומכיון שזהו רצון התורה, מסתבר שלכו"ע יהיה בזה ערבות. משא"כ בשחיטה אין בזה רצון התורה, והיא רק כמתיר איסור למי שרוצה לאכול. וה"ה טבילת כלים ומזוזה. עכ"ד, בתוספת נופך משלי. ודפח"ח. (וראה בתבואות שור סי' א' שמלה חדשה ס"ק נ"ט דכתב בדומה, רק מצד שאסור לעשות טצדקי לפטור עצמו מציצית כמבואר במנחות מ"א ע"א, והיינו הך). אכן באמת הב"ח באו"ח כתב להדיא שציצית חשיב מצוה קיומית שאין בה ערבות (ודבריו נסתרים מהג"א הנ"ל), וע' לקמן.

ערבות בברכת ציצית. והטעם מבואר, ואין מזה בהכרח סתירה לפר"ח וסיעתו, דציצית שאני. (ושוב מצאתי שהביא זאת התבואות שור סי' א' ס"ק נ"ט בשמלה חדשה, והוא דימה שם ציצית לשחיטה. גם הב"ח כתב להדיא דאין ערבות בציצית כדלקמן).

אכן לכאורה זה אינו, שכך כתב החינוך במצות שחיטה (סוף מצוה תנ"א) "ועובר על זה ולא נזהר מלאכול בשר בהמה חיה או עוף שאירע בהן אחד מן החמשה פסולין שזכרנו, או שנשחטה גם כן בסכין שאינו בדוק, ביטל עשה זה" ע"כ. והיינו עשה ד"וובחת". הרי שמי שאכל בלא שחיטה, חשיב גם מבטל עשה של שחיטה, ודמי ממש ללובש ד' כנפות בלא ציצית דמבטל עשה דציצית. ובשניהם יוכל למלט עצמו מחיוב המצוה ומביטול העשה. באכילה בלא זביחה, יפסיק האכילה. ובציצית, יסיר הטלית מעליו. וגם מי שיאכל בכלים של גוי שאינם טבולים, אפשר שמבטל עשה. וכ"כ הגרש"ז אורבך בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ס"ו אות י"ד ד"ה אגב).

אמנם עדיין לענ"ד יש קצת מקום לחלק בין ציצית וטבילת כלים לשחיטה, בסברא אחרת. דאף שאם אוכל בלא שחיטה הוי מבטל עשה, ואם לובש ד' כנפות בלא ציצית הוי מבטל עשה, מ"מ כאן לאחר שאכל, אף שביטל עשה עכשיו כבר אינו מחוייב בעשה כלל, אך ציצית כל רגע שלבוש בה, לעולם מחוייב בעשה. ואף שאם יוריד הציצית נפטר

מחלוקת הפוס' בערבות בברכת השחיטה למי שאינו יכול לברך והמסתעף

ועתה נעיין במקור הדין שהביא הפר"ח. דהנה כתב הטור (יו"ד סי' א') "והשומע ואינו מדבר, אם הוא מומחה שוחט אפילו לכתחלה, אם אחר מברך" ע"כ. ולכאורה נראה מדבריו דאחר יכול לברך עבורו, דאיכא ערבות. חזינן דיש ערבות בברכת השחיטה, ולא אמרינן "לא לשחוט ולא לבריך", אלא כיון דהוי "מצוה", אחר יכול לברך עבורו, וכפי שכתבתי לעיל.

אכן באמת יש לדחות דאין ראייה מהטור, דמש"כ הטור שהאילים ישחוט "אם אחר מברך", אפשר דהיינו דווקא כשהאחר שוחט ג"כ לעצמו, ואז האילים יוצא בברכתו מדין שומע כעונה, וככל ברכות הנהנין דאף שאין ערבות, מוכן שיש דין שומע כעונה, וכששניהם אוכלים בודאי זה פוטר את חברו וכמפורש בש"ס ר"ה הנ"ל "שאם לא יצא מוציא". אך אם זה האחר אינו שוחט בעצמו, אה"נ דאין לו לברך עבור האילים, דאין ערבות בברכת השחיטה. וזו דעת הפר"ח הנ"ל. ועתה נעיין בס"ד אם דבריו מוכרחים, ומה דעת שאר הפוסקים בזה.

הנה הפר"ח כתב לדקדק כדבריו מלשון הטור ומרן השו"ע שכתבו "אם אחר מברך", משמע דהיינו כאשר אחר מברך. ולא כתבו "ואחר מברך", שהיה משמע מלשון זה שהאחר מברך עבורו. וז"ל הפר"ח "מדלא קאמר ואחר מברך, משמע

דמיירי שהאחר מברך בלאו הכי, דהיינו ששוחט גם כן. הא לאו הכי, אינו יכול לברך לפטור חברו. משום דאין כאן חיוב לברך כשאר מצות, ודמיא לברכת הנהנין" ע"כ. ועל פניו דבריו נראים מוכרחים. ולענ"ד עוד יש לדקדק כפר"ח, שהטור כתב "אם אחר מברך", ולא כתב "אם אחר יברך עבורו", וע' לקמן.

דעת הדרישה בנד"ד

וראיתי לדרישה ביו"ד שם (סק"ז) שכתב "ויש מקשים איך הוא שוחט ואחר מברך, הא קי"ל דברכת הנהנין אין אדם יכול להוציא אחר (ע' לקמן סי' י"ט דרישה אות א'). יש לומר דאותו האחר נהנה ג"כ משחיטה זו, כגון שיאכל מן הבהמה. ובלאו הכי נמי לא קשה מידי, דלא אמרו אלא בברכת הנהנין, דהברכה מרומז בה ההנאה, כגון המוציא לחם מן הארץ, או כגון בורא פרי העץ, משא"כ בברכה דעל השחיטה, והוה כברכת המצוה וברכת ציצית ותפילין, וגם השחיטה אינו מעיקר ההנאה עכ"ל. ורצונו לומר בתירוץ השני (שנראה לו עיקר, ולכך כתב עליו "דלא קשה מדי" לפי תירוץ זה), דלא מיעטו חז"ל מערבות אלא ברכות הנהנין שמרומז בעצם נוסח הברכה עניין ההנאה, שזה לאפוקי ממצוה, הלכך "לא לתהני ולא לבריך", משא"כ ברכת השחיטה, אף אם נאמר לא לשחוט לא לבריך, מ"מ כיון שאין רמז הנאה בברכה, אדרבה, מברך "וציוונו", חשיב ככל ברכת המצוות שיש עליהם ערבות. ומה שסיים "וגם שחיטה

אינה מעיקר ההנאה, חושבני שר"ל ששחיטה היא מצוה ואינה הנאה, לאפוקי אכילה שהיא הנאה ואינה מצוה.

ונראה שפשוט לו לדרישה ככל מה שכתבנו לעיל, דאף שיש סברא לחלק בין שחיטה לשאר המצוות (וכמו שסבר בתירוצו הראשון, דמיירי שהמברך העומד ע"ג האילם דעתו לאכול מהשחיטה, נמצא שבירך עבור "עצמו" ולא עבור חבריו, דבאמת אין ערבות), מ"מ לא פלוג רבנן, וכיון דסו"ס שחיטה היא "מצוה", וכן מוכח מנוסח הברכה שמברך "וציונו", לא פלוג רבנן ונתנו דין ערבות. וזה כפי שכתבתי לעיל בס"ד, וכמבואר בפמ"ג בעניין ציצית. ומחדש הדרישה שה"ה לעניין שחיטה. וממילא ברור שה"ה לדעתו לכל מצוות קיומיות.

והנה כתב שם מרן הב"י (י"ד סי' א' סע' ז') "ודע שכתוב בהגהת אשירי (חולין פ"א סי' ג') בשם אור זרוע (ת"א סי' שס"ז) דאילם לא ישחוט לכתחילה, מפני שאינו יכול לברך, כדתנן בפ"ק

דתרומות (מ"ו) האילם והערס לא יתרמו, ואם תרמו תרומתן תרומה. ומפרש בירושלמי (פ"א ה"א) משום ברכה. ואין אחר העומד על גביו יכול לברך על שחיטה. אבל שנים ששוחטין אחד מברך על שניהם" ע"כ. ולכאורה מבואר מזה דלא כדרישה, אלא אין לאחד שאינו שוחט ("העומד על גביו") לברך עבור מי ששוחט. ורק אם גם הוא שוחט בעצמו ("אבל שניים ששוחטין"), אז הוא יוכל לברך עבור עצמו, והאילם ישמע ויצא מדין שומע כעונה. ולכאורה הטעם מבואר מאליו, דאין ערבות בברכת השחיטה, וכדכתב הפר"ח. אכן באמת הגהות אשרי והאור זרוע ומרן הב"י לא כתבו טעם הדין, וניחזי אנן.

ונראה לענ"ד שהדרישה יבאר, דאין הטעם משום דסבר הגהות אשרי דאין ערבות בברכת השחיטה, דבודאי יש ערבות, אלא הטעם רק משום דאין נכון שאחד יברך והשני ישחוט, אלא מי ששוחט הוא יברך (וע' בהערה ראיה לזה"י). אך אה"נ היכא דא"א, וכגון

ה. ומרן הב"י (או"ח סי' תקפ"ה סע' ב') כתב "כתוב בתרומת הדשן (שו"ת סי' ק"מ) דמי שכבר יצא ידי חובת תקיעת שופר ובא לתקוע כדי להוציא את חבריו דמן הדין לא יברך התוקע, אלא השומע מברך, אבל אין נוהגין כן" ע"כ. וכ"כ הרמ"א (תקפ"ה סע' ב', וע"ע ברמ"א תקפ"ט סע' ו'), ועיי"ש משנ"ב (סק"ה). ובחזו"ע י"נ (עמ' קט"ז), וחזו"ע פורים (עמ' ס"ה). הרי שאפילו במצווה חיובית כשופר, אין ראוי שאחד יעשה המצוה וחבירו יברך, אלא העושה המצוה (היינו השומע, שקי"ל שעיקר המצוה בשמיעה, כדמוכח מנוסח הברכה "לשמוע קול שופר", וכ"כ הרמב"ם בהלכות ברכות פ"א ה"ח, וע' חזו"ע י"נ עמ' קי"ב קט"ו שכ"ד רוב הראשונים והכי קי"ל, וע"ע שם עמ' קכ"ט הערה ט'. וע"ע במנחת אשר מועדים, ר"ה, סי' ג') הוא יברך. כ"ש במצוות קיומיות שהסברא נותנת כן, ודו"ק. וע' בפמ"ג י"ד (משב"ז

סוף ס"ק י"ז, וע' לקמן) שכתב "ולפי זה שופר ומגילה וכדומה אם אחר יוכל לתקוע אין לחלק המצוה אלא אחר תוקע ומברך, ואם אינו יודע הוא תוקע ואחר מברך, וכזה ראוי לעשות" ע"כ.

ואף שסיימו התה"ד והב"י "אבל אין נוהגין כן", לענ"ד אין טעם המנהג משום שהסברא הנ"ל אינה עיקר, אלא אדרבה, הסברא הנ"ל עיקר, אלא סברא בזה, שאחר שהתוקע תוקע, ובלא תקיעתו אין שמיעה, והוא עושה את מעשה המצוה, ראוי שהוא יברך, אף שחלול המצוה וקיומה נעשים ע"י השומע ועבורו. והרי אין ראוי לברך אלא על מעשה, והשומע אינו עושה "מעשה", רק התוקע עביד מעשה. ודו"ק. וע' בחזו"ע חנוכה (עמ' קט"ז עד קי"ח, ובחזו"ע פסח עמ' מ"ט הערה כ"ו), והנראה לענ"ד כתבתי.

ועוד יש לבאר סברת המנהג, ע"פ מש"כ הערך השלחן (או"ח סי' תל"ב סק"ד, וע' חזו"ע חנוכה שם עמ' קי"ח), דהטעם דאין לאחד לברך ולשני לעשות מצוה, שמא ימלך, א"כ הכא בשופר מתוך שהוא תוקע ודאי הוא גם יברך, ואין לחוש כלל לשמא ימלך.

וראיתי לפר"ח שם שכתב ע"ד תה"ד והב"י הנ"ל וז"ל "וליתא, דיפה נוהגין, ומה בכך אם כבר יצא התוקע, והלא אינו מברך אלא להוציא חבירו וכל הברכות אף על פי שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם והיין כדאיתא בסוף פרק ראוהו בית דין, ואפילו לבקי מוציא וכמו שכתבתי לעיל (בסימן רע"ג סעיף ד'), ודלא כמרן המחבר שם, יעוי"ש, ויפה כיון ההגה שכתב שיברך התוקע הב' ברכות" ע"כ. ועיי"ש בגר"א. הרי שטעם המנהג הוא מטעם ערבות. וכבר ישבתי דעת תה"ד לענ"ד למה יותר נכון שהשומע יברך, אף שודאי אף התה"ד מודה דמדינא יש ערבות ויכול התוקע לברך.

ושוב עיינתי בתה"ד וז"ל שם "יראה דמן הדין יש לברך החולה בעצמו, דכיון דעיקר המצוה בשמיעה כדמוכח מהתוקע לתוך הבור וכו'. וא"כ כיון דאיהו נמי שומע כמו התוקע ואיהו דמחוייב לשמוע ולא חבירו התוקע, שהרי כבר יצא אמאי לא יברך בעצמו וכו', אבל בני"ד דשליח לאו בר חיובא הוא רק החולה, ומצות השמיעה היא בגוף החולה כמו בגוף התוקע, א"כ למה לא יברך אותו שהוא מחוייב בדבר" ע"כ, והיינו שנכון יותר שמי שעושה את עיקר המצוה, הוא יברך. והרי זה כמבואר. ומש"כ שטעם המנהג משום שהתוקע משמיע להם, הנה תה"ד שם הרגיש בזה ודחה "ואף על פי שזה מכשיר לו השמיעה, מ"מ הרי הוא כמו שקושר תפילין לחבירו בראשו ובזרועו, דמסתמא לא יברך רק המניח" ע"כ. ולענ"ד "המנהג" סבר דלא דמו, דכאן עצם המצוה באה ע"י התקיעה (ולכן יש קצת מצוה בתקיעה, והראיה, שיש ראשונים שסברי שתקיעה עיקר, ואף דלדינא קי"ל שעיקר המצוה בשמיעה, מ"מ מסתבר שיש גם צד מצוה בתקיעה, ומאחר שהוא עושה מעשה המוליד את המצוה, הוא יברך, ולא השומע שאינו עושה שום מעשה), מש"כ בתפילין, התם אין המניח אלא רק כמכשיר בעלמא. ויש לפלפל.

בשוחט אילם והעומד על גביו אינו יודע לשחוט, יוכל זה לברך עבור חברו, דאין לומר זה ששוחט יברך, שהרי אינו יודע לברך, וחבירו אינו יודע לשחוט. ובאמת יש ערבות אף בברכת מצוות קיומיות. ולא מיירו אלא היכא שהאחר שעומד ע"ג יכול גם לשחוט, ולכן למה שהאילם ישחט והע"ג יברך, ככה"ג שהע"ג יכול לברך ולשחוט אין להפריד הברכה מהמצווה. אך לא מטעם דאין ערבות במצוות קיומיות.

ביאור דברי האור זרוע והגהות אשרי בנד"ד

ואמרתי לעיין בדברי הגהות אשרי והאור זרוע במקורן. וז"ל האור זרוע שם "ואמר פרק עד כמה בבכורות (כ"ז ע"א), אמר רבינא הלכך נדה קוצה לה חלה, וע"כ מברכת לה הפריש חלה כדאיתא פרק הרואה בירושלמי, המפריש (חלה) לעצמו, אומר להפריש חלה. המפריש חלה לאחר, אומר להפריש (חלה) לשמו. מאימתי מברך, משעה שמפריש. דהא ליכא למימר שקוצה חלתה ואחר מברך על גבה, דא"כ אילם ג"כ יתרום ואחר יברך על גביו. אבל היכא ששנים שוחטים, אחד מברך על שניהם, כדתניא בתוספתא דברכות עשרה שהיו עושין עשר מצות, אחד מברך לכולם. מיהו אינו יודע אם ה"ה אילם אם יוצא בברכת אחר כששניהם שוחטים, הואיל ואילם עצמו אינו ראוי לברך" ע"כ.

ועל ספקו זה כתב הדרכ"מ (ס"ק י"ח) "וזהו שלא כדברי רבינו" (ויש

שהשיג על זה, ולענ"ד לא דק). ור"ל, דהטור פשיטא ליה שכשאחד מברך לעצמו, יכול האילם השומע ממנו לצאת יד"ח, אף שהאילם עצמו אינו ראוי לברך. דלא כאור זרוע שהסתפק, שאולי אין דין שומע כעונה כאשר העונה עצמו אינו ראוי לברך.

וחושבני שיסוד הספק של האור זרוע הוא, דהא קי"ל (יבמות ק"ד ע"ב) כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבתו, הכא נמי האילם שאינו "ראוי" לברך, אינו ראוי לצאת בשמיעה. מאידך י"ל, דבאמת ראוי הוא, אלא דפומא הוא דכאיב ליה, כדכתבו התוס' ביבמות (מ"ד ע"א ד"ה כל), וע' מג"א (סי' ל"ט סק"ה) שפסק כסברא זו. ופשוט לי שאלו צדדי הספק של האור זרוע.

ומאד שמחתי למצוא כן ברעק"א על הט"ז (ס"ק י"ז) שכתב "אלא שמסתפק אח"כ דבאילם י"ל דלא מהני כיון דאינו יכול לברך בעצמו דבעינן ראוי לבילה". וע' לקמן. ושוב מצאתי שכ"כ הכנה"ג (יו"ד סי' א' הגהות טור ד"ה אם אחר), עיי"ש באורך.

עכ"פ בעיקר ספק זה של האור זרוע, פסק השו"ע כדעת הטור, שיוכל האילם לשמוע הברכה מאחר ולצאת יד"ח. (ולפי"ז צ"ל שהיה פשוט להם כנ"ל, דפומא הוא דכאיב ליה). וע' חזו"ע תרומות (עמ' קמ"ו הערה ג') דהכי קי"ל.

ואולם הערום או מי שרואה ערוה, כתבו הפוסקים שאינו יוכל לצאת י"ח בברכות בשומע כעונה, ע' משנ"ב (סי'

שהדרישה יוכל לפרש בשופי כנ"ל, דאין נכון שאחד יברך והשני יעשה המצוה. אכן היכא דא"א כלל, אף האור זרוע יודה לדרישה שאחד יברך והשני יעשה המצוה, ויש ערבות על ברכת המצוות. (ובהגהות אשרי הנ"ל חולין פ"א סי' ג') רק העתיק לשון האו"ז, ומה שנפרש בדברי או"ז, נפרש בדברי הגהות אשרי). ושור"ר שכע"ז כתב הגר"א בביאור דעת הג"א, ע' לקמן.

ועל עיקר דברי האו"ז והג"א הנ"ל היה קשה לי, דאף דתנן אילם לא ישחוט, מ"מ אה"נ שאם עומד על גביהם אדם אחר ומברך, ודאי שפיר דמי, ומתניתין לא מיירי בתקנתא. ולמה פשיטא להו דהא דתנן ערום לא ישחוט, לעולם הוא אפילו באחר עומד ע"ג. ולמה כתבו בפשיטות "ואין אחר העומד על גביו יכול לברך על שחיטה". (וע' בט"ז ס"ק י"ז ובפמ"ג משב"ז ס"ק י"ז שפלפלו בזה). אכן לפי האמור נחא, דמסתבר שלא רצו חכמים שאחד יברך ואחר יעשה המצוה, היכא דאפשר. אך לא עסקי בדין ערבות כלל.

ביאור דעת מרן הב"י בנד"ד

והנה הב"י אחר שהביא דברי הג"א הנ"ל כתב "וקשה לי על הרא"ש, כיון דגמר מתרומה לאינו שומע דלא ישחוט לכתחלה, אמאי לא גמר מינה לנשתתק נמי דלא ישחוט לכתחלה, וכדמפרש בירושלמי טעמא דאילם לא יתרום. ויש לומר דטעמא דהרא"ש דמתניתין דתרומות לא תני תקנתא, אבל אה"נ

ע"ה ס"ק כ"ט) שכתב "מותר להרהר בד"ת כשהוא ערום וא"צ לומר כנגד ערוה אחרת שנאמר ערות דבר דיבור אסור הרהור מותר ומ"מ אין לו לשמוע אז ברכה מחבירו לצאת ידי חובה, כי א"א לומר שומע כעונה, כיון שא"א לו לענות". וכ"כ כל הפוסקים. ואין מזה סתירה כמובן, שיש לחלק בין ערום לאילם (לדעת הטור והשו"ע, ובזה בדיוק מסתפק האור זרוע), דאילם פומא הוא דכאיב ליה, משא"כ ערום השתא מיהא הוי גברא דלא חזי. כ"נ ברור לענ"ד.

שו"ר שמקור דברי המשנ"ב הנ"ל הם מהמג"א (סי' פ"ה סק"ב), שהביא מהש"ך והט"ז יו"ד (סי' א' סע' י'), עיי"ש, ובנו"כ. ואחר ראיתי לפמ"ג ביו"ד שם (משב"ז ס"ק י"ט) שכתב שם "והקשה פרי תואר הרהור לאו כדבור דמי. והתבואות שור (סי' א' אות ס"ט) תירץ דשומע כעונה אסור בערום כיון דהוה כעונה, ויפה כתב" ע"כ. וכ"כ בשפתי דעת שם (ס"ק ל"ז), וב"ה זה מבואר כדברינו, דהקפידא רק מצד האיסור, דאז חשיב גברא לא חזי, לא מצד עצם חוסר היכולת, דבזה שפיר י"ל פומא הוא דכאיב ליה, אך הוי גברא דחזי.

והנה לא נזכר בגוף דברי האור זרוע הסברא, למה פשיטא ליה שא"א שמי שעומדת ע"ג האישה הערומה שקוצה חלתה תברך, רק כתב שאם כן גם העומד עם גבי הערום יברך, ואמאי תנן הערום לא יתרום. אך לא כתב שהסברא משום שאין ערבות לברכת החלה ולברכת השחיטה. ולכן חושבני

שאם בירך לו אחר כיון שהוא שומע, לכתחלה נמי תורם" ע"כ. הרי דפשיטא ליה להב"י בדעת הרא"ש והטור דבנשתתק יוכל חבריו לברך לו, ולא קאמר הב"י דמיירי דווקא היכא דהמברך שוחט לעצמו, ומסתימת דבריו נראה שמברך רק עבורו כדי להוציאו יד"ח, ומדין ערבות אתי עלה, ודלא כפר"ח הנ"ל בדעת הטור. כ"נ לענ"ד. (שו"ר שכע"ז כתב הט"ז סוף ס"ק י"ח, לדחות דברי הב"ח, עיי"ש).

ולענ"ד הכי דייק לשון הב"י שכתב "שאם בירך לו אחר", היינו שבירך רק עבור האילם, ומדין ערבות אתי, לא שבירך לעצמו ונפטר האילם, ודו"ק. ולפי"ז אפשר לומר דמש"כ הג"א "ואין אחר העומד ע"ג יכול לברך על שחיטה", היינו רק באילם, דאפשר דס"ל דאינו בר חיובא לברכה, אך בעלמא יש ערבות במצוות קיומיות, ואין מחלוקת בין הטור והרא"ש להג"א בעצם דין ערבות במצוות קיומיות (וכ"כ כמה אחרונים כדלקמן). וע' לקמיה בביאור דעת מרן השו"ע.

דעת הב"ח ומרן השו"ע בנד"ד

והנה פסק שם מרן השו"ע (יו"ד סי' א' סע' ז') "השומע ואינו מדבר, אם הוא מומחה שוחט אפילו לכתחילה, אם אחר מברך". וכבר הבאנו דיוק הפר"ח, שמלשון הטור והשו"ע שכתבו "אם אחר מברך" דייק שאין לאחר לברך עבורו וכו'. ושו"ר שכבר קדמו הב"ח בכל זה, שכתב (באות י"ב) וז"ל "אבל אחר שאינו

שוחט אינו יכול לברך על מה שחבירו שוחט, ואם בירך הוה ליה ברכה לבטלה, כדין שאר ברכת הנהנין כדאיתא ס"פ ראוהו בית דין (ר"ה כ"ט ע"ב), וכך מבואר באור זרוע ומביאו בהגהות אשיר"י דפרק קמא דחולין, וזה שאמר רבינו אם אחר מברך, ולא כתב ואחר מברך, אלא אם אחר מברך בלאו הכי על שחיטתו, ופשוט הוא" (ובק"א שם השיג על הדרישה הנ"ל, אך לא הביא ראיות דלא כדרישה). הרי דס"ל דאין ערבות במצוות קיומיות ודמו לברכות הנהנין.

ושוב הראוני שהב"ח לשיטתו אזיל, שבאו"ח (סי' תקמ"ה אות ג') כתב "אלמא דוקא לעצמו מותר אבל לאחרים אפילו בחנם אסור, דלא דמי לתפילין דהוי חובת הגוף הלכך מותר לאחרים בחנם כדי שתקויים המצוה שמוטלת על אחרים מטעם ערבות, אבל ציצית דחובת גברא הוא כשלושב את הטלית ואם אינו לובשו פטור כדלעיל בס' י"ט (עמ' ס"ד ב"י סוד"ה אין) אם כן אין על האחרים חיוב ערבות" עכ"ל. (ועיי"ש בערוך השולחן אות ח').

אכן לפי המבואר בב"י הנ"ל, אין דיוק זה מוכרח, דלא נחתי הטור ומרן לסברת הב"ח והפר"ח כלל, אלא אדרבה, מסתימת דברי הב"י נראה שלעולם יוכל אחר לברך עבור האילם. והכי דייק לשונו שכתב "לו". ולשון "אם" שכתבו, לאו דוקא הוא. ואין שום ראייה מאו"ז והג"א דלא כדרישה.

ושו"ר שכ"כ הט"ז (סוף ס"ק י"ח, וראה לקמיה) לדחות דקדוק הב"ח,

וז"ל "ולי לא נראה בזה, דא"כ לא היה שותק מלפרש כן בהדיא אם אחר מברך על שחיטה אחרת" ע"כ. ושמחתי בדבריו. ופשוט לענ"ד שיש לבאר דעת מרן בשו"ע, ע"פ המבואר בדבריו בב"י. וע' כנה"ג (בהגהות טור ד"ה אם אחר מברך) שהאריך ליישב דעת הדרישה, וכתב שגם מהרש"ל ביש"ש (חולין פ"א סי' ד') כתב כדעת הדרישה (והבאתי לשונו לעיל), וכ"כ התבואות שור, ע' לקמן.

ביאור דעת הלבוש בנד"ד

והנה הלבוש (סי' א' סע' ז') כתב "ואם נשתתק אבל הוא שומע, אם אחר מברך והוא שומע יכול לשחוט לכתחילה, דקי"ל שומע הרי הוא כעונה, וחשיב כאילו בירך הוא", ואין להוכיח דמיירי דווקא שהעומד ע"ג שוחט גם הוא, ולהכי אתי עלה מדין שומע כעונה ולא מדין ערבות, דהנה הפוסקים הדגישו שיוכל האילם לצאת יד"ח כשזה המברך יכוין להוציאו, ואף זה האילם יתכוין לצאת, כדקי"ל (באו"ח סי' רי"ג סע' ג') שצריכים לכוין זה לזה. וכ"כ מרן השו"ע עצמו לקמן (סי' י"ט סע' ג') "שנים שוחטין שני בעלי חיים, יכול לברך האחד להוציא

חבירו, והוא שיתכוין לצאת" (והלבוש שם הוסיף "וחבירו יתכוין לצאת". וכ"כ הש"ך סק"ה, והפר"ח סק"ה). וכ"כ הפר"ח (סי' א' סוף ס"ק ל"ג). ולכן נקט הלבוש לשון שומע כעונה, אך לא אתא לאפוקי מדין ערבות, דאף כשאחד מברך לחבירו מדין ערבות, כדי שהשומע יצא י"ח צריך גם לדין שומע כעונה.

שיטת הט"ז בנד"ד

ומה מאד שמחתי למצוא לט"ז (יו"ד סי' א' ס"ק י"ז) שכתב כאמור, דהא דסבר האו"ז והג"א דאין לאחר לברך כשאינו שוחט, אין זה מטעם שסברו שאין ערבות, אלא רק מטעם צדדי, דהיינו שלא נכון שאחד יברך והשני יעשה המצוה וכמבואר (אך ע' בהערה'). וז"ל שם "ונ"ל תחלה לישב מה שקשה על הא"ז, דמאי שנא מההיא דס"פ ראוהו ב"ד (ר"ה כ"ט ע"א) כל הברכות אע"פ שיצא מוציא, פירש"י שהרי כל ישראל ערבים זה בזה למצות חוץ מברכת הלחם וכו', פי' ברכת הנהנין דבזה אין ערבות שאין חובה על האדם דלא לתהני ולא לברוך, וא"כ קשה למה לא יברך אחר בתרומה ושחיטה. ונראה דמחלק בין כל המצות שאדם צריך לעשות בגופו דוקא,

ו. אכן בסוף המאמר הבאתי דברי רעק"א שהבין בט"ז שמחמת סברא זו דאין נכון שאחד יברך והשני יעשה המצוה, לכן לא הטילו חכמים ערבות. ולענ"ד יתכן ויש מקום גם להבנתו בט"ז (וכסברת הדרישה. ואף שהט"ז הסתייג מדברי הדרישה. וכן נראה קצת דעת הפמ"ג בט"ז, ראה לקמן). עכ"פ גם להבנת רעק"א, מ"מ במצוות שאין לעשותם ע"י שליח, שפיר יש ערבות אף במצוות קיומיות, ודלא כפר"ח וסיעתו. וא"כ ג' שיטות יש. וקיצרתי.

עליו אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין, א"כ הוה מצוה זאת כשאר מצות, וכיון שאין הוא חיוב בגופו לעשות כן, דאפשר לתרום ע"י שליח, לא נחלק המצוה והברכה זה מזה, אלא התורם יברך, ומ"ה ניחא בההיא דאילם לא יתרום דלית ליה באמת תקנתא לברך. ובמה שכתבתי נתיישב מה שהוקשה לבעל הדרישה למה יברך אחר כאן^ח, והלא ברכת הנהנין אם יצא אינו מוציא, ותירץ מה שתירץ^ז ע"כ. הנה בזה דבריו מחודשים מאד, לומר שברכת השחיטה היא כברכת השבח ולא כברכת המצוות, והפוסקים כתבו לפקפק בזה. ע' לפר"ח (סוף ס"ק ל"ג) שכתב "ובספר ט"ז (ס"ק י"ז) האריך לחלק בין תרומה לשחיטה, ואין בדבריו טעם, דתרומה ושחיטה כי הדדי נינהו, וכדברי הב"י ד"ה ודע, וזה ברור". גם התבואות שור (ס"ק נ"ט) תמה מאד על הט"ז, עיי"ש. וכן ע' דעת תורה למהרש"ם (סי' א' ס"ק מ"ח), ודרכי

לא ע"י אחר, משו"ה הכרח הוא באם אינו יכול לברך, דיברך אחר, משא"כ בתרומה ושחיטה דאפשר לעשות ע"י אחר, א"כ אותו שיעשה המצות יברך, ולא נחלק המצוה לזה והברכה לזה^י ע"כ. ובסו"ד כתב שם להשיג על הב"ח הנ"ל, וכנ"ל.

ואמנם מש"כ שם הט"ז בדעת הרא"ש דברכת השחיטה היא ברכת השבח וז"ל "אלא דבשחיטה נראה טעמו דאחר מברך שפיר, דברכת השחיטה אינה באה על השחיטה עצמה, דהא אין חיוב לשחיטה אם אינו רוצה לאכול, אלא עיקר הכוונה לתת שבח למקום ב"ה על שאסר לנו אכילת בשר בלא שחיטה, ובזה ודאי כל ישראל שייך באותה ברכה, שהרי על כולם יש איסור, אלא שאין מקום לברך שבח זה אלא בשעת שחיטת שום בהמה וכו', אבל בהפרשת תרומה הוה עיקר הברכה על מצות הפרשה, לא על איסור אכילת טבל, שהרי מצות ההפרשה חיוב

ז. וכתב על זה הפמ"ג (משב"ז סוף ס"ק י"ז) "ולפי זה שופר ומגילה וכדומה, אם אחר יוכל לתקוע אין לחלק המצוה אלא אחר תוקע ומברך, ואם אינו יודע, הוא תוקע ואחר מברך, וכזה ראוי לעשות" ע"כ (וכבר כתבנו לעיל במח' התה"ד והב"י עם הפר"ח בזה). ויש לדון לדבריו כשאחד יודע לתקוע בלבד, וחבירו יודע לברך בלבד, וקצת משמע שבכה"ג אה"נ אחד יתקע ואחד שיצא יברך עבורו, די שערבות בכה"ג לדעת הט"ז. ודו"ק.

ח. בביאור דברי הט"ז כתב הפמ"ג במשב"ז "אמנם הט"ז תירץ דד' חילוקי מצות יש, ברכת הנהנין צריך דווקא שאחר יהנה גם כן. ברכת המצות, אם אי אפשר על ידי שליח, אחר מברך והוא יוציא, ואם אפשר על ידי שליח, יעשה אחר הברכה והמצוה. ואם הברכה שבח והודיה, אף שאפשר על ידי שליח, אחר מברך, ומשום הכי תרומה לא תנן תקנתא, מה שאין כן בשחיטה. ולדינא העלה בשחיטה אף שאין אחר שוחט מברך ויוצא זה, כיון דברכת הודאה היא, דומה לברכת חתנים יע"ש ע"כ.

תשובה (ס"ק קפ"א). וע' בחזון עובדיה תרומות ומעשרות (עמ' קנ"ו) שהסכים בזה לפר"ח, ואכמ"ל.

מחלוקת הש"ך והגר"א בנד"ד

והנה אף שהש"ך שם (ס"ק ל"ב) החזיק בדברי הב"ח (וכפר"ח), ודלא כט"ז (וע' בפמ"ג שפ"ד ס"ק ל"ב, וע"ע בערוך השולחן סע' מ"ב), וגם הכרתי הסכים כן, וכתב "דלא כט"ז", ומצאתי שכ"ד היעב"ץ בהגהותיו לטור (הובא בילקוט מפרשים בטור המאור עמ' י"ז, אלא שכתב שנחלקו בזה הרא"ש והגהות אשרי. וע' בהגהת קובץ על יד בשו"ע מכון ירושלים קובץ מפרשים מכת"י עמ' תל"ה), מ"מ הגר"א (ס"ק ל"ג) כתב וז"ל "אף דבתרומות שם אמרינן דלכתחילה לא וכמ"ש בירושלמי שם יש מהן מפני הברכה וכו', האילם וערום ובעל קרי מפני הברכה, והיינו בשאין אחר לברך, וכמ"ש בספ"ג דר"ה ע"כ. ור"ל לענ"ד, שלא מיירי בתקנתא, ואה"נ אם יש מי שיברך עבורו, יכול לברך מדין ערבות, וזהו שהפנה לר"ה, דיש ערבות בכה"ג, וכדרישה וכט"ז, ודלא כב"ח והפר"ח.

ומה מאד שמחתי למצוא שם בליקוטי הגר"א שעוד כתב הגר"א "ובא"ז והגר"א אוסרין לכתחלה, דאין אחר יכול לברך בשבילו הואיל והוא א"י לברך וכו'. ומסופקים שם אם אחר ג"כ שוחט אם יכול לברך בשבילו" ע"כ. וזה כפי שרציתי לומר לעיל, שהטעם שאין יכול לברך לפי הא"ז והגר"א, מפני שאילם אולי דומה לערום, שבמהות אינו יכול לברך,

וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבתו. וזו כוונת הגר"א "הואיל ואינו יכול לברך". ולכן כתב הגר"א שהספק שלהם הוא אף כשהמברך שוחט לעצמו, דאכתי האילם אינו ראוי לצאת בברכת אותו שוחט, שאפשר שבמהות אינו בתורת ברכת השחיטה. והנה אף שלא מפורש בדברי או"ז והגר"א שזהו טעמם, מ"מ כך הגאון מבין סברתם.

ולפי"ז בודאי שיש ערבות בעצם ברכת השחיטה, אילולי מה שהאילם לא חזי לברך. וא"כ לפי"ז, לפסק הטור והשו"ע דיש לאתר לברך ושפיר יוצא בזה האילם, ממילא מוכח דיש ערבות בנד"ד. ושור"ר שכן הבין המגיה לגר"א שם שכתב "נראה מדברי רבינו דברכת השחיטה דומה לברכת המצות, להכי הוצרך להאי טעמא, אבל בא"ז והגר"א ליתא לה"ט, אלא בסוף דבריהם אם אחר ג"כ שוחט" ע"כ. וע"ע בגר"א (או"ח סי' תקפ"ט סע' ב' ד"ה אבל שומע).

דעת התבואות שור בנד"ד

והנה התבואות שור (בסע' ל"ד, שמלה חדשה ס"ק נ"ט) כתב לתמוה בדברי הט"ז הנ"ל, ושוב כתב "אמנם נראה לענ"ד טעם אחר דלא דמי לברכת המוציא, דהתם אין מצוה באכילתו כלל, אבל הכא מ"מ מקיים מצות עשה ודוּבַחַת. ואין לומר דעשה זו על האוכל קאי, שיניח לשחוט מה שיאכל, זה אינו, דהשוחט נמי מקיים, ותדע דאפילו שהחיינו הו"ל לברוכי כדאיתא בשו"ע (סי' כ"ח סע' ב'), וזה פשוט. וכל ישראל

ערכין זה בזה (שבועות ל"ט ע"א), שכשיזדמן לבר ישראל לקיים עשה ואין לו מניעה, לא יעביד טצדקי למפטר ממנה וכו'. ונראה לי דמהאי טעמא פסק בהגהות אשרי (רא"ש פ"ג סי' י"ג) דאדם יכול לברך לחבירו להתעטף בציצית, אע"ג דאיכא למימר לא לתעטף ולא לברך, דהא לאו חובת גברא הוא וכו'. אלא ע"כ טעמא כמו שכתבתי. וכע"ז כתב גם הדרישה (סי' א' סק"ז וסי' י"ט סק"א), וכ"ה דעת מהרש"ל (יש"ש פ"א סי' ד'). אבל מה אעשה כיון שבאור זרוע החמיר בהדיא, ודברי הרא"ש והטור סתומים, ורוב האחרונים פירשו דבריהם ג"כ כאור זרוע, אין בידנו להקל נגדם. ומ"מ כתבתי טעם המקילים לצרפו למה שאכתוב בס"ק שאחרי זה עכ"ל. והנה בס"ד כיוונתי לכל דבריו, דבאמת מסברא בודאי שיש ערבות בברכת מצוות קיומיות. אכן מה שבסו"ד חזר בו מפני שבאו"ז "החמיר בהדיא", לענ"ד בס"ד ביארתי דברי הגה"א בלא שום דוחק, כך שיסתדר גם לדרכו ולדרך הדרישה, וכ"ה דעת הב"י לענ"ד, וכ"כ הכנה"ג הגר"א בדעת הג"א (וכ"כ הגרעק"א והחת"ס לקמן ועוד), ואין לכפול הדברים.

דעת החת"ס בנד"ד

והנה כתב בשו"ת חת"ס (או"ח סי' נ"ה) וז"ל "ולפענ"ד מ"ש בהג"א פ"ק דחולין (סי' ג') שלא יברך אחר אינו משום דמחשב ליה כברכת הנהנין, דזה אינו, אלא משום דכל עצמו שהאדם

מוציא חבירו בעשיית מצוה דכל ישראל ערבים, מ"מ הוא מטעם שלוחו כמותו, דילפינן מושחטו אותו כל קהל עדת ישראל (קידושין מ"א ע"ב), וקי"ל (נזיר י"ב ע"ב) כל מאי דאיהו לא מצי עביד, שליח לא מצי משוי, והאי אילם דאיהו לא מצי לברך, לא משוי שליח. וטעם החולקים נ"ל דס"ל, דלצאת בברכת ותפלת חבירו איננו מטעם שלוחו כמותו, דא"כ יתפלל ראובן בעד שמעון אפילו אינו שומעו ואינו בפניו, אלא ע"כ כל מה שמוציא חברו בתפלה איננו מטעם שליחות, וכמ"ש תוס' רי"ד פ"ב דקידושין, דמצוה שעל גופו לא שייך שלוחו כמותו ואין אדם יכול להניח תפילין על זרועו של עצמו בעד זרוע של חבירו ע"ש, וה"נ אין שפתותיו נעות בתפלה וברכה כאילו שפתי חברו נעות וממללות, אלא הטעם משום דשומע כעונה, והו"ל כאילו הוא עצמו עונה בשומע קול תפלה ושופר וכדומה, וכיון שכן אפילו אילם השומע נמי יצא יד"ח בברכות חבירו ומצי שחיט, כנלע"ד דבהא פליגי, ולא כט"ז (יו"ד סי' א' ס"ק י"ז) ע"ש. אבל לעולם לכו"ע שחיטה מצוה ממש היא ולא רק הכשר מצוה וה"נ טבילה" וכו' עכ"ל. הרי דגם החת"ס סובר שאין טעם הג"א משום שאין ערבות, אלא שפיר יש ערבות גם במצוות קיומיות כשחיטה, ורק שאני אילם שאולי חשיב כאינו מחוייב, כיון ד"דאיהו לא מצי לברך, לא משוי שליח". ויש להאריך.

ביאור דברי הט"ז לפי הגרעק"א

גם הגאון רעק"א הבין כהגר"א שזהו ספקו של האו"ז והג"א, דז"ל הגרעק"א (על הט"ז ס"ק י"ז) "נראה דכוונת הט"ז, דבמצוה דאפשר לעשות ע"י אחר, לא אמרינן דהוא יעשה המצוה ואחר יברך, והוא כעין ברכת הנהנין דאמרינן לא לתהני ולא לברך, ה"נ אמרינן לא ליעבד הוא המצוה בעצמו ולא לברוך, אבל מ"מ לא גרע מברכת הנהנין, דאם אחר מברך ג"כ לעצמו דיכול להוציאו בברכתו. וכדס"ל להא"ז בהדיא, דאם אחר שוחט ג"כ לעצמו יכול להוציאו, אלא שמסתפק אח"כ דבאילם י"ל דלא מהני, כיון דא"י לברך בעצמו דבעינן ראוי לבילה" ע"כ (ועיי"ש בדעת הרא"ש).

מהני ע"י שליח, אין בהם ערכות. ונמצא הסבר נוסף בביאור דעת האו"ז והג"א, ודו"ק.

אכן הסברא בזה לדעת רעק"א אינה ברורה לי כל הצורך, דסו"ס מצוה היא, ואף שאפשר ע"י שליח, למה לא יתקנו ערכות, עכ"פ להיכא דא"א ע"י שליח באותו המקרה. ושמא לא פלוג כיון דאפשר ע"י דשליח. וע' מש"כ בזה בשו"ת מנחת שלמה (תניינא, ב' ג', סי' נ"ח אות ד', אות קטנה ב' ד"ה ומיהו בעיקר. וע"ע בח"א סי' ג' ד"ה כתבו). אמנם לדרכם של הדרישה והגר"א, כל מצווה, אף שאפשר ע"י שליח, שפיר יש בה דין ערכות.

**מביא שאף המנחת שלמה כתב
דיש ערכות בנד"ד ומיישב
קושיתו**

ושז"ר בשו"ת מנחת שלמה שם שכתב "ויותר מזה מבואר ביו"ד (סי' א') בט"ז (ס"ק י"ח) ובש"ך (ס"ק ל"ב), שאפילו בתרומה אין הבעה"ב יכול לתרום ולבקש מאחר שיברך עבורו אע"ג דמצוה קעביד, כיון שיכול לעשות שליח שהוא גם יפריש וגם יברך, לא מחלקין שהאחד יעשה המצוה והשני יברך, משא"כ במצה ושאר מצוות שבגופו, כיון שאינו יכול לעשות שליח למעשה המצוה, יכול להיות שלוחו עבור הברכה בלבד עי"ש. ולעומת זה מבואר במשנ"ב (סי' ח'

והנה לכאורה יש לפלפל בהבנתו בט"ז (ולענ"ד אילולי דבריו היה אפשר להבין בדעת הט"ז שיש ערכות, רק סברא הוא כנ"ל, שזה ששוחט הוא יברך, וכן נראה קצת שהבין הפמ"ג בדעת הט"ז בהערה שהבאתי לעיל. אך רעק"א מבין שמחמת סברא זו ממילא לא הטילו חכמים ערכות), עכ"פ גם לפי דבריו אליבא דהט"ז יוצא, שבכל מצווה שאינו יכול לעשותה ע"י שליח, יש ערכות, אף במצוות קיומיות. ולפי"ז יצא לנו חילוק בין ציצית לשחיטה וטבילת כלים, דציצית דמחוייב בעצמו בגופו יש ערכות לט"ז, ואילו שחיטה טבילת כלים הפרשת תרומה ומזוזה, דכל הני והדומים להם

וברוך שכיונתי לדעתו הרחבה בעיקר הסברה למה יש ערבות בברכת מצות קיומיות, וכבר הבאנו שכ"ד גדולי הפוסקים (וקצת תימה שלא זכר שר לאחד מהם).

אכן מה שהקשה שיש סתירה בין ציצית לשחיטה ותרומה, היה מקום לחלק קצת ביניהם, כדלעיל, וכן כתבנו עוד סברא לחלק, דשאני ציצית שרצון התורה שאדם ישים אותה למען יזכור מצוות ה', ולכן מסתבר שיש ערבות על זה. משא"כ

ס"ק כ"ד^ט) מהארצות החיים (לב הארץ ארץ יהודה סק"ה, ובמאיר לארץ ס"ק ל"א), שבציצית יכול לברך לאחרים, אע"פ שהוא עצמו אינו מתעטף, ולכאורה קשה, מאחר ואינו חייב ללבוש בגד של ד' כנפות ולהתחייב בציצית, ה"ז דומה לברכת הנהנין ואמאי מוציא וכו'. ונראה דמ"מ יש ערבות לסייע לכל הרוצה לעשות מצוה, ומה"ט רשאי גם לברך עבורו, ולא דמי לברכת הנהנין שאין שום מצוה באכילה" עכ"ל.

ט. צ"ל י"ד.

י. ומה שהביא שם ראיה לזה וכתב "ועיי' בשו"ע (סי' תקפ"ט סעיף ו') אף על פי שנשים פטורות יכולות לתקוע "וכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציאן", ומוכח שהכלל שאף אם יצא מוציא מהני גם כדי להוציא את האשה שאינה מצווה כלל, דאם נאמר דאין בזה ערבות הרי אינה שומעת כלל קול שופר של מצוה, ולכן שפיר גם מברכת בעצמה, והיינו מפני שבכלל ערבות כל אחד ערב גם לאשה לעזור לה שתוכל להכניס עצמה אם "תרצה" לקיים מצוה ודו"ק. (ועיי' שו"ת רעק"א סו"ס ז') ע"כ. הנה מצאתי שבספר מועדים וזמנים (הלכות ראש השנה סימן ב' דף ה' ע"א ד"ה ומסברא) גם הקשה כן, עיי"ש. וכן בשו"ת פרי מלכה (סי' כ"ז, דף פ"א סוף עמוד א' וריש דף פ"ב) פלפל בקושיא זו.

אולם לענ"ד, נראה ליישב הקושיא באופן פשוט יותר, דבאמת אה"נ אין ערבות לגבר כלפי אשה על שופר, כיון שהיא פטורה, אכן מ"מ הרי היא שומעת תקיעות מגברא שהוא בר חיובא בעצם, ונמצא ששומעת תקיעות של מצוה ממי שהוא מחויב במצוה. ולא שמענו אלא שמי שאינו מחוייב כלל, אז השומע ממנו לא יצא י"ח, דהתקיעות אינם תקיעות של מצוה כלל, ודתנן גבי מגילה (מגילה י"ט ע"ב) "הכל כשרין לקרות את המגילה, חוץ מחרש שוטה וקטן", וכמו"כ הדין בשופר. ונראה דהצד השווה שחרש שוטה וקטן הוא, שהם אינם מחויבים כלל. משא"כ אשה ששומעת מגברא שהוא לגמרי בר חיובא מצד עצמו, אף שהוא כבר יצא י"ח, ואף שאין על נשים ערבות, מ"מ אין לנו מקור לומר דאינה יוצאת י"ח כששומעות מבר חיובא בעצם. ונראה לענ"ד לפי האמור, דאפילו כששומעת תקיעות שופר מגברא שעדיין לא יצא י"ח, ואלו תקיעותיו הראשונות ביום, עדיין צ"ל כן, דהרי אף בתקיעותיו הראשונות שהוא תוקע אין לו ערבות על הנשים שהם פטורות בעצם, ואין יצאו י"ח. ויש לפלפל. ולפי"ז אין ראיה מהתם דיש ערבות על אישה מפני שרוצה לעשות המצוה (ומכאן למד לכל הרוצה לעשות מצווה, היינו מצוה קיומית), אלא דבאמת א"צ לזה ערבות כלל, ודלא כמנחת שלמה.

יברך. אכן לשיטת הב"ח הש"ך והפר"ח, קשה, דמאחר שאין ערבות, איך יברך רב נחמן עבור הריש גלותא.

אכן באמת לק"מ כלל, דברור שאף לדעתם יוכל כל אדם לתת מעשה המצוה לחבירו שיהיה שליח, והוא יעשה המצוה והוא יברך, ולא מדין ערבות אתי עלה הריש גלותא, אלא מדין שליחות (והיה מסתבר דמהני אף בלא דין "שליחות", דעיקר המצוה בתוצאה שתהיה מזוזה בבית, ואכמ"ל). וכן מוכח מהפוסקים שאפשר לתת לאחרים למול את הבן, או לתת לאחר לכסות את הדם (והפוסקים דנו בזה רק מצד ביוזי מצוה, ע' כרתי יו"ד סי' כ"ח סק"י, ובפילתי שם סק"ג, או מצד דמילה חשיבא כמצוה שבגופו לדעת הקצה"ח סי' שפ"ב סק"ב, וע"ע בברכ"י יו"ד סי' רס"ד סק"א, ובשיו"ב שם, והאריכו בזה הפוסקים מאד, הא לא"ה ברור דמהני שליח לכו"ע, ופשוט), וא"כ אין מזה אפילו התחלה של קושיא. ובאמת שכבר מבואר כן להדיא ברמב"ם בהלכות ברכות (פרק י"א הי"א י"ב וי"ג), עיי"ש להדיא דשפיר מהני לעשות מצוה עבור אחרים וא"צ לערבות כלל. ואח"ז נדפס ספר בית מתתיהו ח"ד לבן דודי הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א, ושם (בסי' ג') יצא לדון בנד"ד, עיי"ש.

סיכום והעולה מכל האמור למעשה

סוף דבר, לענ"ד יש ראיות מספיקות שיש ערבות בברכת מצוות קיומיות, וכן מוכח מסתימת הראשונים ומפשטות

שחיטה וטבילה אינם אלא "מתיר". (אמנם הב"ח באו"ח הנ"ל כתב להדיא שציצית חשיב כמצוה קיומית שאין בה ערבות לדעתו. אכן דברי הב"ח נסתרים מדברי הג"א וכאמור).

ומה שהקשה שם המנחת שלמה (באות ג') "אך צ"ע במי שכבר נטל ידיו ובירך על נטילת ידים האם מחשיבו כמחויב לברך המוציא ויכול אחר לפוטרו מדין ערבות", לפי כל האמור אין מקום להסתפק בזה, דשאני אכילה דלעולם אינה מצוה, ולכן אף אחר שנטל אין שום מצוה לאכול, ולענ"ד ברור שאין בזה ערבות לכו"ע. וכן מוכח מסתימת כל הפוסקים בדין ברכות הנהנין, שלא חילקו בין נטל ידיו ללא נטל. (וידועים דברי הריטב"א בחולין ק"ד שאף מי שנטל ידיו לסעודה יכול להימלך ולא לאכול, הרי דאינו מחוייב כלל, אכן באמת בנד"ד א"צ לדבריו כלל, ודו"ק), משא"כ ציצית ושחיטה, הם עצמם מצוה.

ראיה לכאורה מהש"ס דיש ערבות במצוות קיומיות

והנה חשבתי להביא ראיה לדעת הדרישה וסיעתו, דגרסינן במנחות (ל"ג ע"א) "ריש גלותא בנא ביתא, אמר ליה לרב נחמן קבע לי מזוזתא, אמר רב נחמן תלי דשי ברישא" ע"כ. ומשמע להדיא, דאם היה תלי דשי, היה רב נחמן קובע מזוזה (בברכה) עבור הריש גלותא, בביתו. והנה לשיטת הט"ז ורעק"א לא קשה, דהרי לדעתם כל היכא דיש שליחות אין ערבות, הכא נמי י"ל שמינה הריש גלותא את רב נחמן לשליח, והוא יקבע המזוזה והא

שיטת הב"ח הש"ך והפר"ח וסיעתם דכל מצוה שאין העושה אותה מחוייב בה, אין בה ערבות. ושיטת הט"ז (להבנת רעק"א ועוד) לחלק בזה בין מצוה שהעושה אותה מחוייב בה בגופו, שלזה יש ערבות אף במצוות קיומיות, לבין מצוה שיכול למנות שליח, שלזה אין ערבות, דזה שעושה המצוה הוא יברך.

והנה אף שהראינו פנים מסבירות לשיטת הדרישה וסיעתו (וכן נוטה דעתנו העניה) דבכל המצוות כולן יש ערבות, אולם לדינא לכאורה יש לומר סב"ל, ומי יוכל להכריע לברך נגד סיעת גדולי האחרונים הב"ח הש"ך והפר"ח וסיעתם דסברי דאין ערבות בברכת מצוה קיומית. וכן מי יוכל לברך עבור חבריו במצווה שיכול לעשותה ע"י שליח, נגד הט"ז ורעק"א וסיעתם. וגם הכה"ח (יו"ד סי' א' אות קס"ד) הכריע דסב"ל, ורק אם עבר ובירך במצוות קיומיות כשחיטה, בזה הכריע (באות קס"ה) דיצא, כדי לחוש לסב"ל לאידך גיסא, לדעת הסוברים שיש ערבות בזה.

ולעניין ציצית כבר הכריע המשנ"ב (סי' ח' ס"ק י"ד) דיש ערבות ע"פ הג"א, וכן הדין אף לרעק"א, ואף שהב"ח חלק בזה להדיא, הנה לפי המבואר שאפשר שאף הש"ך והפר"ח שסברו שבכל מצוות קיומיות אין ערבות אפשר שיוודו בציצית, לכן נראה דיש לנהוג כפסק המשנ"ב דיש ערבות בציצית, והו"ל הב"ח יחידאה הוא, ודבריו נסתרים מדברי הג"א. והנראה לענ"ד כתבתי, וצור ורנו נפלאות מתורתו.

הדברים, והסברא בזה ברורה וישרה, דסו"ס מקיים מצוה. וכ"ד הב"י (לענ"ד), המהרש"ל (כ"כ הכנה"ג והתבואר שור בדעתו), הדרישה, הט"ז, הכנה"ג, התבואות שור (בסברתו, אך לא למעשה), הפמ"ג, הגר"א, רעק"א, החת"ס, המנחת שלמה, ועוד. וכן דעתי העניה נוטה.

אכן לא כולם קיימי בחד שיטה ממש, דהדרישה והגר"א והפמ"ג בדעת המג"א והמנחת שלמה ועוד סברי, דבכל ברכת המצוות יש ערבות, ובכל מצווה קיומית. והט"ז ורעק"א סברי דהיינו דווקא במצווה שא"א לעשותן ע"י שליח, אך מצוה שאפשר לעשותן ע"י שליח, אין ערבות, מהסברא דמי שעושה המצוה הוא יברך, ובכה"ג לא הטילו חכמים ערבות. (וקצת יש להסתפק אם מודה לזה הפמ"ג בדעת הט"ז, או סבר שרק היכא דאפשר שהעושה המצוה הוא יברך, אז אין נכון שאחר יברך, או אף אין ערבות בכה"ג, אך היכא דא"א, יודה הט"ז דיש ערבות, וצ"ע).

אולם הב"ח הש"ך הפר"ח הכרתי והיעב"ץ ועוד סברי, דכל מצוה קיומית אין בה ערבות כלל, דדמי לדעתם לברכות הנהנין דקו"ל דאין בהם ערבות מטעם דלא להני ולא לברך, הכא נמי לא לקיים המצווה ולא לברך. (ובציצית אפשר שיוודו כו"ע לדברי הג"א שיש ערבות. אכן הב"ח כתב להדיא שאין ערבות אף בציצית).

ונמצא בזה ג' שיטות להלכה. שיטת הדרישה הכנה"ג והגר"א וסיעתם דכל מצווה יש בה ערבות. ובקצה השני